

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย

ผู้วิจัย : พระมหาวิระชัย ชยวิโร (มิตะสิทธิ์)

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พุรหมรสี), ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ.,
M.A., Ph.D. (Phil.)

: ผศ. ดร. สุรพล สุยะพรหม, พ.ม., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.)

: ผศ. พิเศษ ร.อ. ดร. ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล, ศศ.บ., น.บ., รป.ม.,
Ph.D. (Soc.Sc.)

วันสำเร็จการศึกษา : ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย” นี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ๑. ศึกษาแนวความคิดเรื่องการจัดการศาสนสมบัติของวัดและแนวทางการจัดการในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ๒. วิเคราะห์ถึงปัญหาในการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทยในบริบท พ.ร.บ.คณะสงฆ์, กฎ, ระเบียบ, คำสั่ง, มติมหาเถรสมาคม และ ๓. เสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดย ศึกษาการจัดการศาสนสมบัติวัดในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และศึกษาปัญหาทางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนถึงวิธีการบริหารจัดการศาสนสมบัติวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลมาจัดทำแบบสอบถาม ให้ทราบถึงจุดแข็ง-จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการดำเนินงาน จากเจ้าอาวาส และนำข้อมูลที่ได้เข้าสู่อการประชุมสนทนากลุ่มเพื่อรับฟังการวิจารณ์ ต่อจากนั้นได้นำผลการประชุมกลุ่มไปทำการสัมภาษณ์เชิงลึก พระสังฆาธิการระดับพระมหาเถระ จำนวน ๕ รูป และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๔ ท่าน ได้ขอเสนอแนะในการบริหารจัดการตามโครงสร้าง ๔ มิติ ได้แก่ ด้านพระธรรมวินัย ด้านกฎหมาย ด้านการบริหารจัดการ และด้านสังคม

ข้อค้นพบที่ในการวิจัยนี้ได้แก่ ๑. ในทางคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีขอบเขตของการครอบครองและจัดการทรัพย์สินที่เป็นศาสนสมบัติหรือทรัพย์สินของสงฆ์ที่เป็นส่วนรวม และจัดการไปตามหลักการทางพระธรรมวินัย ๒. พระสงฆ์เองควรตระหนักว่าการบริหารจัดการศาสนสมบัติแม้จะอยู่ในอำนาจหน้าที่ แต่เป็นลักษณะของทางโลกซึ่งมีปัญหาในข้อกฎหมายหลายประการที่

เกี่ยวข้อง ดังนั้นพระสงฆ์โดยเฉพาะที่เป็นพระสังฆาธิการต้องระมัดระวังและจัดการให้ตั้งอยู่บนฐานของความสุจริตและโปร่งใส ๓. ปัญหาในการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทยนั้น พบว่าเป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยง เพราะเป็นลักษณะตามธรรมชาติของกิจการทางโลก ที่มีต้นตอของปัญหาจากคุณภาพ และคุณธรรมของบุคลากร ดังนั้นข้อเสนอที่ได้รับจากการประชุมกลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าต้อง ยึดหลักการทำงานตามความถนัด และคัดเลือกคนให้เหมาะกับงาน ด้วยเหตุนี้จึงควรให้เจ้าอาวาสจัดหาเมื่ออาชีพรับงานด้านศาสนสมบัติไปทำแทน ซึ่งจะทำให้พระสงฆ์ไม่ต้องมีภาระมาทำงานด้านนี้ แต่จะได้รับประโยชน์จากภาระงานที่ต้องรับผิดชอบอยู่ ซึ่งอาจมีผลผลิตดีขึ้นกว่าเดิมก็เป็นได้ วิธีนี้เป็นระบบเกื้อกูลที่มีคุณภาพ ที่ใช้อยู่ในวงการต่างๆ ของทางโลก

Dissertation Title : The development of effective management of the Monastic religious properties under Thai Sangha

Researcher : Phramaha Weerachai jayaviro (Mitasit)

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Dissertation Supervisory Committee

: Phra Wisutthiphattharathada, B.A., M.A., Ph.D.(Philosophy)

: Asst. Prof. Dr.Surapon Suyaprom, B.A.,M.A.,Ph.D.(Pol.Sc.)

: Asst. Prof. Dr.Pamanlert Aajchariyapanyakoon, B.A., M.A., Ph.D.(Soc.Sc.)

Date of Graduation : 30 march 2013

ABSTRACT

The focus of this thesis is to propose how to develop efficient management of monastic religious properties under Thai Sangha. The objective of this thesis are the followings: 1. Examining the concept of monastic religious property management from the Buddhist scriptures and Tipitaka, 2. Exploring the problematic issues concerning on monastic religious property management under Sangha Acts and, Sangha Supreme Council's rules and regulations. 3. Developing efficient measures of the Monastic religious property management.

The finding of the thesis include : 1. An initiative in creating the professional supporting system for monastic management to help abbots complete accounting and legal-related works, 2. A suggestion for improving awareness of monks on religious rules and regulations as appeared in Tipitaka.

The study starts with finding out the Buddhistic perspective on monastic religious management in order to gain any insight of Buddha on the issue. Therefore, the Pali Canon or Tipitaka is examined for ideas, rules and methodology in handling and managing monastic properties as Buddha defined. As it has been known, Buddhism

forbid prohibits monks to own assets, especially money. All acquired properties are owned by Sangha as a whole, while monks can consume as needed only, not taking over.

Then all Sangha Acts and legal regulations issued by Sangha Supreme Council of Thailand are explored to identify the causes of problematic factors in managing monastic religious properties. It is found that abbots hold full legal authority over their temples and monastic religious properties. However, they are authorized to manage, to maintain and to make use of them, but not possessing. Legally, all monastic religious properties belong to no one, but the Kingdom.

After that, the analyzed answers of 65 returned questionnaires from abbots in Rayong, Tak and Burirum indicate that most abbots are confident in completing management task, according to the Sangha Supreme council's regulations, but they are weakened by unknowledgeable workers and ill funding.

Finally, after integrating the recommendations of experts participating in the group discussion session, the study propose solutions concerning on laws and orders involving Sangha administration, general management, the public and communities participation as well as religious rules as appeared in Tipitaka, which can be summed up into two major ideas. The first is to reduce input of abbots and their monks for secular works of monastic religious properties, namely the professional supporting system for monastic management, by employing professional workers to do the works for them. The last is to ensure that monks' practice stick to the Buddha's rules of handling and managing given properties, by increasing their time in studying Tipitaka. It is imperative that monks have to apprehend the significance of spiritual outcome of breaking their religious rules; or they sadly gain nothing, but bad karma from their monkhood, unknowingly or mistakenly.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอน้อมถวายเป็น “พุทธบูชา” ในการทำนุบำรุง และส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย และขอขอบพระคุณคณะกรรมการทุกท่าน โดยเฉพาะท่านพระอาจารย์พระสุธีธรรมาวุธ ผู้ให้โอกาส และคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ได้แก่ท่านอาจารย์พระวิสุทธิภัทรธาดา, ผศ.ดร.สุพล สุยะพรหม, ผศ.พิเศษ ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล, และขอขอบคุณเบญจวรรณ แยมเหมื่อน, อาจารย์ปราโมทย์ ยอดแก้ว ทั้ง ๒ เป็นที่ปรึกษาพิเศษ ตลอดถึงผู้ที่เป็นเจ้าของข้อมูลทุก ๆ ท่าน และกองพุทธสถาน, สำนักงานศาสนสมบัติ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผู้เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญ

กราบขอบพระคุณ ท่านพระอาจารย์มหาเผียน อนุจรี ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ผู้ให้ทุนการศึกษา และคอยสนับสนุนทุกช่องทาง และขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระเทพคุณาภรณ์ รองเจ้าคณะภาค ๑๓ เจ้าอาวาสวัดเทวราชกุญชร, พระราชปัญญาภรณ์ รองเจ้าคณะภาค ๖ เจ้าอาวาสวัดนางชี เขตภาษีเจริญ, พระเดชพระคุณพระวิสุทธิธรรมคณี เจ้าคณะจังหวัดภูเก็ต เจ้าอาวาสวัดท่าเรือ, พระเดชพระคุณพระโบราณพิทักษ์ เจ้าอาวาสวัดลุ่มมหาชัยชุมพล อ.เมืองระยอง จ. ระยอง, พระเดชพระคุณพระศรีสุทธิเวที, ดร., ดร.พระมหาอากูร อุตตมปญโญ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี, พระครูพิพิธวรคุณ เจ้าคณะอำเภอนิคมน้ำจืด เจ้าอาวาสวัดมาบข่า อ. นิคมน้ำจืด จ.ระยอง, และขอคุณท่าน ผศ. รังษี สุทนต์, ดร.กนก แสนประเสริฐ, อาจารย์ พิสิษฐ์ เจริญสุข, นายอินทพร จั่นเอี่ยม, นายสมชาย สุรชาติรี ที่ได้ให้ทั้งแนวความคิดในการประชุมกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก และองค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์จริงในการบริหารจัดการกิจการด้านศาสนสมบัติ ที่ได้ประมวลมาเป็นผลของงานวิจัยฉบับนี้ ขอขอบคุณพระมหาจำเริญ เขมวีโร ที่ให้ที่พักพิงเพื่อทำงานวิจัย

ขออนุโมทนาขอบคุณ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ธรรมศาสตร์ หอสมุดแห่งชาติ ที่ได้ให้ความสะดวกเกี่ยวกับการค้นคว้าหาข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ และเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เข้าถึง ขอผลงานสงฆ์แห่งคุณงามความดีอันเกิดจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงเกิดประโยชน์แด่คุณพ่อป๋อง คุณแม่นวล มิตะสิทธิ์ และอุปัชฌาย์ อาจารย์ผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ผู้วิจัยไม่สามารถเอ่ยนามได้ครบได้ และขอความเจริญมั่นคงจงมีแก่พระพุทธศาสนาสืบไป.

พระมหาวิระชัย ชยวีโร (มิตะสิทธิ์)

๓๐ มีนาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	๑
สารบัญตาราง/ภาพ/แผนภูมิ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฏ

บทที่ ๑ บทนำ ๑

๑.๑	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๓	ขอบเขตของการวิจัย	๗
๑.๔	ปัญหาที่ต้องการทราบ	๗
๑.๕	นิยามศัพท์เฉพาะ	๗
๑.๖	วิธีดำเนินการวิจัย	๘
๑.๗	กรอบในการวิจัย	๑๒
๑.๘	ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๘

บทที่ ๒ ทรรศนะของสงฆ์และการจัดการโดยพระธรรมวินัย : แนวคิดทฤษฎี ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

๑๙

๒.๑	หลักการของทรรศนะที่เป็นศาสนสมบัติ	๑๙
๒	.๑.๑ ในพระไตรปิฎก	๑๙
๒	.๑.๒ ในคัมภีร์อรรถกถา	๒๐
๒	.๑.๓ ในคัมภีร์ฎีกา	๒๑
๒	.๑.๔ ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสส	๒๑
๒	.๑.๕ ในคัมภีร์ไวยากรณ์	๒๒

๒.๒ ความเป็นมาของทรัพย์สินในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ๒๒

๒.๒.๑ ความหมายแห่งทรัพย์สิน ๒๓

๒.๒.๒ กำเนิดทรัพย์สินของสงฆ์ ๒๔

๒.๒.๓ พัฒนาการแห่งทรัพย์สินของสงฆ์ ๒๕

๒.๓ ประเภทแห่งทรัพย์สินของสงฆ์ ๒๖

๒.๓.๑ ทรัพย์สินประเภทอสังหาริมทรัพย์ ๒๖

๒.๓.๒ ทรัพย์สินประเภทที่פקอาศัยและเครื่องใช้สอย ๒๗

๒.๓.๓ ทรัพย์สินที่เป็นที่ดินของสงฆ์ ๒๙

๒.๓.๔ ทรัพย์สินที่เก็บผลประโยชน์ถวายสงฆ์ ๒๙

๒.๓.๕ ทรัพย์สินส่วนตัวของพระภิกษุ ๓๑

๒.๓.๖ ทรัพย์สินประเภทเงินทอง ๓๒

๒.๔ แนวทางการจัดการทรัพย์สินในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ๓๕

๒.๔.๑ ผู้ดูแลและจัดการทรัพย์สินของสงฆ์ ๓๕

๒.๔.๒ การบริหารจัดการทรัพย์สินของสงฆ์ ๓๖

๒.๔.๓ ปัญหาเกี่ยวกับที่ดิน ๓๗

๒.๔.๔ ปัญหาเรื่องทรัพย์สิน ๓๘

๒.๔.๕ วิเคราะห์การจัดการตามหลักพระธรรมวินัย ๔๑

๒.๕ ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๔๙

๒.๖ บทสรุป

๖๐

บทที่ ๓ การจัดการศาสนสมบัติวัด : บริบท พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, กฎ, ระเบียบ, คำสั่ง, มติมหาเถรสมาคม ๖๒

๓ .๑ ความเป็นมาของศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย ๖๒

๓ .๑.๑ ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ ๖๒

๓ .๑.๒ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดย

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ ๖๓

๓ .๒ ประเภทแห่งศาสนสมบัติ ๖๔

๓ .๒.๑ ศาสนสมบัติกลาง ๖๔

๓ .๒.๒ ศาสนสมบัติวัด ๖๕

- ๓ .๓ แนวทางการจัดการศาสนสมบัติวัด ในบริบท พ.ร.บ.คณะสงฆ์,
กฎ, ระเบียบ, คำสั่ง, มติมหาเถรสมาคม ๖๕
- ๓ .๓.๑ กฎกระทรวงฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ๖๖
- ๓ .๓.๒ ระเบียบกรมการศาสนา ๖๖
- ๓ .๓.๓ มติมหาเถรสมาคม ๖๗
- ๓.๔ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ๖๗
- ๓.๔.๑ เจ้าอาวาส ๖๗
- ๓.๔.๒ ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ๖๘
- ๓.๔.๓ ไวยาวัจกร ๖๘
- ๓.๔.๔ ผู้จัดการประโยชน์ของวัด ๖๙
- ๓.๔.๕ มหาเถรสมาคม ๖๙
- ๓.๔.๖ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ๗๐
- ๓.๕ แนวทางและข้อปฏิบัติในการบริหารจัดการศาสนสมบัติวัด ๗๑
- ๓.๕.๑ วิธีจัดทำทะเบียนทรัพย์สินของวัด ๗๑
- ๓.๕.๒ วิธีกันที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่ดินที่จัดประโยชน์ ๗๒
- ๓.๕.๓ การให้เช่าที่ดินหรืออาคาร ๗๒
- ๓.๕.๔ การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กลบนา หรือที่วัดที่กันไว้เป็นที่จัดประโยชน์ ๗๓
- ๓.๕.๕ วิธีรับและเก็บรักษาเงินของวัด และวิธีทำบัญชี ๗๔
- ๓ .๖ วิเคราะห์ปัญหาด้านกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ๗๗
- ๓.๖.๑ เรื่องของผู้แทนในการจัดการศาสนสมบัติของวัด ๗๗
- ๓.๖.๒ เรื่องการแต่งตั้งผู้จัดการศาสนสมบัติของวัด ๗๘
- ๓.๖.๓ การควบคุมตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ ๘๑
- ๓.๖.๔ การบริหารจัดการตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ๘๓
- ๓.๖.๕ ลักษณะ ของการผูกพันในนิติกรรม ๘๔
- ๓.๖.๖ อำนาจหน้าที่ ๘๖
- ๓.๖.๗ ปัญหาเรื่องวัด สำนักสงฆ์ และที่พักสงฆ์ ๘๗
- ๓.๗ บทสรุป ๙๐

บทที่ ๔ การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย ๙๓

๔.๑ การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน-ปัญหาและโอกาส (SWOT Analysis)

ในการปฏิบัติงานการจัดการศาสนสมบัติของเจ้าอาวาส ๙๓

๔.๑.๑ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในของวัด ๙๓

๔.๑.๒ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกของวัด ๑๐๗

๔.๑.๓ การวิเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการจัดการ -

ศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย ๑๑๑

๔.๑.๔ สรุปผลการวิเคราะห์ ๑๑๕

๔.๒ การประชุม สทนากลุ่ม (Focus Group) ๑๑๖

๔.๒.๑ สรุปความคิดเห็นของผู้ร่วมเข้าประชุมสนทนากลุ่ม ๑๑๖

๔.๒.๒ สรุปข้อเสนอแนะจากการประชุมสนทนากลุ่ม ๑๑๘

๔.๓ การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทยใน ๔ มิติ ๑๑๙

๔.๓.๑. ผลการศึกษาวิจัยการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัด

ในมิติด้านพระธรรมวินัย ๑๒๑

๔.๓.๒. ผลการศึกษาวิจัยการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัด

ในมิติด้านกฎหมาย ๑๒๔

๔.๓.๓. ผลการศึกษาวิจัยการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัด

ในมิติด้านการบริหารจัดการ ๑๓๓

๔.๓.๔. ผลการศึกษาวิจัยการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัด

ในมิติด้านสังคม ๑๓๙

๔.๔ สรุป ๑๔๖

บทที่ ๕ บทสรุป และ ข้อเสนอแนะ ๑๔๗

๕.๑ บทสรุป ๑๔๗

๕.๒ ข้อเสนอแนะ ๑๕๕

บรรณานุกรม ๑๕๘

ภาคผนวก

- ก. พระราชบัญญัติคณะกรรมการ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดย -
พระราชบัญญัติคณะกรรมการ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ๑๖๘
- ข. กฎกระทรวง ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๗) ๑๘๒
- ค. กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ๑๘๘
- ง. มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๕/๒๕๖ ๑๙๑
- จ. รายงานผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบและรับรองความน่าเชื่อถือ -
ของแบบจำลองที่ได้จากผลการวิจัย (Focus Group Discussion) ๑๙๘
- ฉ. รายงานผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์เชิงลึก ๒๐๔

ประวัติผู้วิจัย

สารบัญตาราง/ภาพ/แผนภูมิ

ตาราง/ภาพ/แผนภูมิ หน้า

๑.๑	แสดงการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์	๙
๑.๒	แสดง กระบวนการในการดำเนินงาน	๑๒
๒.๑	แสดงสังเคราะห์เทคนิควิเคราะห์ข้อมูล ๔ ฝ่ายพระวินัย	๔๕
๔.๑	แสดงจำนวนคะแนนผู้ตอบประเด็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ของวัด	๙๔
๔.๒	แสดง ค่าคะแนนเฉลี่ยการวิเคราะห์ประเด็นหลักจุดแข็ง-จุดอ่อน ของสภาพแวดล้อมภายใน ของวัด	๑๐๕
๔.๓	แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยของปัจจัยจุดแข็ง-จุดอ่อนของสภาพแวดล้อม ภายในของวัด	๑๐๖
๔.๔	แสดง จำนวนคะแนนการวิเคราะห์ประเด็นหลักสภาพแวดล้อมภายนอกของวัด	๑๐๗
๔.๕	แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยการวิเคราะห์ประเด็นหลักโอกาส - อุปสรรค ของสภาพแวดล้อมภายนอกของวัด	๑๑๐
๔.๖	แสดงค่าเฉลี่ยคะแนนประเด็นการวิเคราะห์โอกาส - อุปสรรค ของสภาพแวดล้อม ภายนอกของวัด	๑๑๑
๔.๗	แสดงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ของวัด (จุดแข็ง และ จุดอ่อน)	๑๑๑
๔.๘	แสดงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ของวัด (โอกาส และอุปสรรค)	๑๑๒
๔.๙	แสดงกลยุทธ์การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติของวัด โดยใช้การวิเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์วัด (TOWS Matrix)	๑๑๓
๔.๑๐	แสดงกลยุทธ์การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย	๑๑๔
๔.๑๑	แสดงแนวความคิดในการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัด ของคณะสงฆ์ไทย	๑๒๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกฉบับของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งฉบับบาลี คือ มหาจุฬาเตปิฏก พุทธศักราช ๒๕๐๐ และภาษาไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยใช้ระบบย่อดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (บาลี)	=	วินัยปิฎก	มหาวคฺคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จ. (บาลี)	=	วินัยปิฎก	จุฬาคฺคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.จ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ป. (บาลี)	=	วินัยปิฎก	ปริวารคฺคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.ป. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	ปริวารวรรค	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระวินัยปิฎก

วิ.มหา.อ. (บาลี)	=	วินัยปิฎก	สมนฺตปาสาทิกา	มหาวิภังคอฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
วิ.มหา.อ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	สมันตปาสาทิกา	มหาวิภังค์อรรถกถา	(ภาษาไทย)
วิ.ม.อ. (บาลี)	=	วินัยปิฎก	สมนฺตปาสาทิกา	มหาวคฺคอฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
วิ.ม.อ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	สมันตปาสาทิกา	มหาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
วิ.จ.อ. (บาลี)	=	วินัยปิฎก	สมนฺตปาสาทิกา	จุฬาคฺคอฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
วิ.จ.อ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	สมันตปาสาทิกา	จุฬวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
วิ.สงฺคห.(บาลี)	=	วินัยสงฺคหอฏฺฐกถา			(ภาษาบาลี)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.สี.อ. (บาลี)	=	ทีฆนิกาย	สุมฺงฺคฺลวิลาสิณี	สีลขุณฺณวคฺคอฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
ที.สี.อ. (ไทย)	=	ทีฆนิกาย	สุม้งคฺลวิลาสิณี	สีลขันธวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ที.ปา.อ. (บาลี)	=	ทีฆนิกาย	สุมฺงฺคฺลวิลาสิณี	ปาฏิกวคฺคอฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
ที.ปา.อ. (ไทย)	=	ทีฆนิกาย	สุม้งคฺลวิลาสิณี	ปาฏีกวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)

ส.สพ.อ.(บาลี) = สัมยุตตนิกาย สารตฺถปิฎกานี สฬายตนวคฺคอุฏฺฐกถา (ภาษาบาลี)
 ส.สพ.อ.(ไทย) = สัมยุตตนิกาย สารตฺถปิฎกานี สฬายตนวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
 อ.จตุกก.อ.(บาลี) = อังคุตตรนิกาย มโนรทปฺปฎิณี จตุกกนิปาตอุฏฺฐกถา (ภาษาบาลี)
 อ.จตุกก.อ.(ไทย) = อังคุตตรนิกาย มโนรทปฺปฎิณี จตุกกนิบาตอรรถ (ภาษาไทย)

ฎีกาพระวินัยปิฎก

สารตฺถ.ฎีกา (บาลี) = สารตฺถที่ปณีฎีกา (ภาษาบาลี)
 สารตฺถ.ฎีกา (ไทย) = สารตฺถที่ปณีฎีกา (ภาษาไทย)
 วิมติ.ฎีกา (บาลี) = วิมติวินทนีฎีกา (ภาษาบาลี)

ฎีกาพระสุตตันตปิฎก

ส.สพ.ฎีกา (บาลี) = สัมยุตตนิกาย สีนตฺถปิฎกานี สฬายตนวคฺคฎีกา (ภาษาบาลี)

วิธีอ่าน เช่น

วิ.ม. (บาลี) ๔/๕๙/๕๐ หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์วินัยปิฎก มหาวรรค
 พระไตรปิฎกฉบับบาลี เล่มที่ ๔ ข้อที่ ๕๙ หน้า ๕๐ เป็นต้น

ส่วนฉบับภาษาไทย เช่น วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๙๗/๙๕. หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์
 วินัยปิฎก จุฬวรรค พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๗ ข้อที่ ๒๙๗ หน้า ๒๙๕ เป็นต้น